

# Držić i mi

## Neka saznanja o recepciji Marina Držića u Austriji



“Haben Sie etwas von Marin Držić?“, pitam prodavača u jednoj od boljih (što danas u vremenu Amazona znači bolja knjižara?) bečkih knjižara.

“Od koga? Kako se to piše?“ odgovara susretljivi prodavač. Pružam mu ceduljicu s napisanim imenom. Nije nikada čuo, ali pogledat će u računalo. Kaže mi da u knjižarama njemačkoga govornog područja nema ništa pod tim imenom.

Dolazim kući i otvaram Amazonovu web stranicu (www.amazon.com). Pojavljuju se 37 knjiga, uglavnom hrvatskih i engleskih naslova. Na listi ima i raznih turističkih vodiča koji spominju Držića. Nalazi se i knjiga *Treasury of Czech Love Poems, Quotations & Proverbs*. Teško mi je povjerovati da se u njoj nalazi i naš Držić, ali tko zna. Još veću sumnju probuđuje naslov *The Syntax and Idioms of Hindustani: A Manual of the Language, Consisting of Progressive Exercises in Grammar, Reading, and Translation, with Notes and Directions and Vocabularies*.

Ulazim u “njemački” Amazon. Dobivam obavijest da pod tim pojmom nema ničega. Možda se radi o “drzick”,

sugerira pametni program. Za svaki slučaj provjeravam i uvidam da se radi o autoru knjige *Wald des Grauens (Šuma užasa)*. Odmah mi je jasno da s tim naš Marin Držić nema ništa.

Napisao sam za web stranicu austrijskog radija (<http://oe1.orf.at/highlights/119643.html>) jedan tekst o Držiću. Urednik stranice mi je napisao:

“Das war ein sehr interessanter text fand ich, ich muss gestehen, dass auch mir marin drzic völlig unbekannt war.“ (“Nalazim da je ovo vrlo zanimljiv tekst, moram priznati da je i meni Marin Držić bio potpuno nepoznat.”)

U svim mojim godinama u Austriji nisam sreo nikoga od austrijskih prijatelja i kolega koji su čuli za Držića. Pritom moram napomenuti da se tu radi o visokoškovanim osobama (ima dosta doktora književnosti i literata).

Posljednja šansa. Otvaram internetski katalog austrijske nacionalne knjižnice (<http://www.onb.ac.at/>). Katalogu su podijeljeni po godinama. Prvi katalog ima naslove od 1501. do 1929. godine. Nalazi se samo dva naslova:

uključujući gostovanja na Rijeci i u Ljubljani.

Kod Markovića lik Skupa je tumačila glumica, izvanredna Đurđa Cvetić, koja je zajedno sa ostalim članovima ansambla suvereno vladala ali i izmišljala zaumni jezik ove predstave. Tim se jezikom dragocenostima peva, te pa, cvrkuće i udvara, dok se povremeno pojavljuju i stihovi Darka Rudeka sa albuma “Apokalipso”. Neko bi rekao da sve to nije Držić – ali jeste bio značajan teatarski događaj.

Da pitanje jezika i nije toliki problem posvedočilo je i zanimljivo veće u jesen 2006. godine kada je Hvarsko pučko kazalište pred prepunom salom scene “Bojan Stupica” Jugoslovenskog dramskog pozorišta izvelo *Ribanje i ribarsko prigovaranje* Petra Hektorovića. Beskrajno ljupka svedenost njihovog scenskog izraza i predanost u saopštavanja mudrosti arhaičnim jezikom oduševila je beogradsku publiku.

Jezik u sledećoj Držićevoj poseti Srbiji bio je, za razliku od *Skupa*, brižno čuvan, pažen i negovan. Reč je o postavci komedije *Dundo Maroje* na sceni “Pera Dobrinović” Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu. Od premijere 30. 9. 2005. ova predstava koja je još uvek na repertoaru imala je 22 izvođenja i 5 377 gledalaca do kraja prošle sezone. Reditelj i glumac Radoslav Milenković sve do kraja nije pravio suviše velika odstupanja od Držićeve originalna fabule. Radnja predstave odigrava se u Rimu, ali ne u vreme o kojem je Držić pisao. Naime, u Milenkovićevoj režiji *Dundo* traga za Marom negde oko 1920. godine, i to nam se jasno sugeriše kostimima i scenografijom: dominantan je tom dobu savremeni veliki stub za plakate, u kojem se povremeno skriva Pomet, pokraj kojeg često sa pištaljkama između zuba na biciklu-tandemu juri par karabinjera, dok se Maro kiti nama savremenim tajkunsko-mafijaškim zlatnim lancima. Ipak, pitanje jasnog značenja konteksta smeštanja ove komedije upravo u to doba ostaje bez neopozivog odgovora. Mogli bismo se dakako zadovoljiti ovim postupkom – da je režija uspela da izazove više smeha u publici. Kada je o režiji reč, u pitanju je, paradoksalno, u svakom smislu uzoran postupak u radu sa glumcima, u negovanju reči izgovorene na sceni, u vladanju dijalektom (tačnije, dijalektima, od Uga,

pa do trenutka kada se pojavljuje i lik sa pozdravom: Ja sam Gulisav, Hrvat, prijatelj). Najveća neđača je, na žalost, bila veličina pozornice, na kojoj je bilo teško postići stvarnu željenu brzinu akcije. *Dundo Maroje* se kod Milenkovića, za razliku kako od Držića tako i od Foteza, završava opštim pokoljem prisutnih na sceni koji padaju pokošeni revolverskim hicima u mafijaškom obračunu, što možemo da prepoznamo kao crnohumorni osvrt na aktuelni trenutak. Ipak, trenutak koji tokom predstave izaziva najviše smeha je dijalog Pomet i Petrunjele u ošteriji – ali kada razdragano dele jedan “joint”.

Poslednji susret sa Držićem je ovogodišnji *Dundo Maroje* u režiji Irfana Mensura (takođe glumca) u Narodnom pozorištu u Nišu. Zabavna je to, šarena i nepretenciozna igra namenjena publici koja Držića ne mora da shvata kao klasika, već kao autora čija drama može navesti na stavljanje pameti na komediju. To je, istovremeno, i predstava koja preteruje vanvremenskom, klovnovskom kostimografijom i cirkuskom scenografijom čija se svrha, u stvari, ne vidi baš najjasnije. Ono što se moglo videti jeste da se Držić može igrati i bez šuma konteksta politike, ali i bez nekog naročito razloga vanteatarske prirode. Ali – da li?

PREMIJERE  
RAZGOVORI  
PROTUKRITIKA  
MEĐUNARODNA  
SCENA  
FESTIVALI  
TEMAT  
PRODUKCIJA  
ISTRAŽIVANJE  
TEORIJA  
SJEČANJA  
NOVE  
KNJIGE  
DRAME

Drugi katalog (1930. – 1991.) ima 33 djela.  
Treći katalog (od 1992.) sadrži 4 naslova koji se odnose na Marina Držića.

Sve skupa 39 knjiga o Držiću.  
Naručujem neke od naslova i odlazim u knjižnicu. Čekaju me knjige. Uzimam ih i povlačim se pregledavati što sam dobio. Pokušavam saznati tko i koliko je ljudi uzimalo ove knjige. Nakon objašnjenja zašto mi je to potrebno, doznajem da to još nije moguće, ali da oni rade na takvom programu koji će moći dati i te informacije. Susretljiva knjižničarka odmah se zainteresirala o kome se radi, kaže mi da nije nikada ništa čula o tom piscu i zanima je kako doći do potrebnih informacija. Nažalost, osim knjiga u njihovoj knjižnici ništa drugo nije dostupno.

Izabrao sam za čitanje jedan broj časopisa "Most" (Die Bruecke) iz 1974. Broj je posvećen *Dundu Maroju*. Njemački prijevod: dr. Mila Sertić. Kako se ne bavim znanstvenim istraživanjima, neću ulaziti u analize prijevoda i samih izdanja koja sam uzeo na pregled. Prelistavajući ovaj časopis vidi se odmah da je ozbiljno pisano s komentarima manje poznatih riječi i onih pojmova koji u njemačkom prijevodu mogu zbunjivati ili su izravno neprevodivi. U uvodnom tekstu nalazi se i ovaj citat iz jedne knjige koja se bavila renesansnim kazalištem (Heinz Kindermann: *Theatergeschichte Europas, Salzburg*, 1959.):

"Doista je nevjerojatno da je ovo djelo (*Dundo Maroje*), nastalo 11 godina prije rođenja Lopea de Vege, 14 godina prije Shakespeareova rođenja, 71 godinu prije Molièrea, 156 godina prije pojave Goldonija, bilo izvedeno." Tekst je popraćen i s nekoliko fotografija i sve u svemu odaje vrlo pristojan i svim čitateljima dostupan pristup. Nažalost, takvih izdanja više nema. Zašto se kod nas danas to ne radi, nije mi poznato.

Sljedeća je knjiga zapravo programska knjiga s prijevodom *Skupa* na engleski i njemački koji su nastali kao popratni materijal za istoimenu predstavu 1968. Izdanje *Summer Festival Dubrovnik*. Ipak nešto. Na stražnjem omotu knjižice nalazim pečat "JUGOSLOVENSKA KNJIGA". To je vjerojatno izvor knjige od kojeg ju je Austrijska nacionalna knjižnica dobila u svoj arhiv. Vidi se još i tadašnja cijena: 13,79 austrijskih šilinga.

Iz čiste radoznalosti uzimam jednu knjigu na cirilici iz 1906. Pavle Popović, *Iz književnosti*. Podnaslov, *Proučavanje srpske književnosti – Marin Držić – Srpske narodne pripovjedke – Joakim Vujić – Dum Ivan Stojanović – Čedomilj Mijatović*.

Knjiga je prilično dobro očuvana. Na finom papiru odmah se vidi da nije bila jako čitana. Autor u poglavlju o Držiću analizira njegov odnos s Molièream.

Kako se ovdje radi o tekstu koji nije pisan na njemačkom jeziku, ne upuštam se u temeljito čitanje ni u razmatranje kako je to Držić dospio među srpske pisce.

Na kraju pregledavam dvije knjige pod naslovom *Stari pisci Hrvatski*, izdane 1875. i 1930. ili kako to lijepo piše "na svijat izdala" ili novija "na svijet izdala" Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Zagreb. Pošto su te knjige na hrvatskom i kod nas objavljene, bez podataka o tome upotrebljava li ih tko nemam pravo ništa napisati. U opširnem predgovoru koji je vjerojatno napisao priređivač Milan Rešetar, stoji kratak tekst o Držićevu boravku u Beču.

Držić je, kao što je to poznato, u jednom razdoblju svojega života nešto radio s izvjesnim grofom Rogendorfom. Kod Rešetara stoji da je 1545. stupio "per cameriere" – kao sobar u službu grofa Rogendorfa i da je boravio 3 mjeseca u Beču. Nisu poznati razlozi njegova djelovanja i odlaska iz Beča, ali Rešetar daje zgodan komentar toga boravka:

"I tako zahvaljujući grofu Rogensburgu, D. je bio prvi dubrov. književnik što je stigao u Beč i u Carigrad, a i jedan od prvih Dubrovčana što su uopće vidjeli Beč, ali na njegov književni rad to njegovo putovanje nije imalo nikakva uticaja."

Ostale knjige nisam pregledavao jer se odmah iz kataloga vidjelo da su ili na hrvatskom ili da su objavljene u bivšoj Jugoslaviji.

Iz ovog mog iskustva slijedi, pogotovo slaveći jubilaru Držićevu godinu, porazan zaključak: Držić je praktički nepoznat u Austriji.

Gdje leže razlozi ovakva stanja? Čitajući hrvatske medije, naišao sam na jedno zanimljivo (zbog svoje jednostavnosti) tumačenje. Ugledni sveučilišni profesor Slobodan Prosperov Novak, predsjednik Nacionalnog odbora za proslavu Držićeve godine, kaže u Večernjem listu od 1. svibnja 2008. da krivnju za to moramo tražiti u dva iredentizma – u talijanskom i srpskom.

Profesor Prosperov Novak iznosi podatak da je Držić najizvođeniji hrvatski pisac svih vremena i podsjeća da je samo u inozemstvu 50-ih i 60-ih godina izvedeno više od devetsto njegovih predstava, osobito *Dunda Maroja*.

Ne ulazeći u analizu, kako to da je Držić upravo tih godina (najjačeg jugoslavenstva) doživio najveći broj iz-

vedbi u svijetu – a to bi vrijedilo istražiti – profesor priznaje da je svijest o njemu vrlo mala i vrlo niska.

Zapravo, može se reći da je profesor Slobodan Prosperov Novak u krivu. "Srpski iredentizam" nije sprječavao spoznaju o Držiću, on ga je naprotiv, ako je sudeći po naslovu gorespomenute knjige Pavla Popovića, svjovatao.

Prihvatimo li ipak tvrdnje profesora Prosperova Novaka, unatoč osebujnoj knjizi iz 1906., a nema nikakva razloga da se to ne napravi, ostaje otvoreno pitanje kako to da se nakon gotovo dvadeset godina od hrvatske suverenosti o Držiću u svijetu (ja se ograničavam isključivo na svoja iskustva u Austriji) tako malo zna? Ako znamo da je sportašima uspjelo u najtežim danima, unatoč najvećim preprekama, ratu i svim protivnim djelovanjima, dokazati se na svjetskoj sportskoj sceni, kako to nije uspjelo s Držićem?

Navest ću jedan vrlo simptomatičan i jednostavan primjer iz Austrije na kojem se može vidjeti da vrlo često krivnju za zanemarivanje naših dometa intelekta treba tražiti i u nama samima. Već nekoliko godina u hrvatskoj je javnosti najavljivani "veliki poduhvat" predstavljanja naše književnosti na njemačkom govornom području, a posebno je to vrlo ambiciozno bilo predstavljeno u odnosu na Austriju. Naime, pisalo se da će austrijska izdavačka kuća "Styria Verlag" distribuirati knjige hrvatskih autora u svojim dnevnim izdanjima.

Nije mi poznato je li se odustalo od te ideje, ali prilikom ovogodišnjeg predstavljanja prve knjige iz te serije namijenjene austrijskim čitaocima, u hrvatskom veleposlanstvu u Beču o tome nisam ništa našao. Moram napomenuti da sam za to predstavljanje saznao iz praćenja hrvatskih (ne austrijskih u kojima nisam tu vijest primijetio – naravno da postoji mogućnost da sam je previdio) medija. Pisalo se da će svakoga sljedećeg mjeseca biti predstavljen novi naslov. Između deset navedenih pisaca nije spomenut Marin Držić. Dakle, veliko predstavljanje hrvatskih pisaca prolazi u godini Marina Držića bez njega. Bilo bi za očekivati da će se takvo ambiciozno predstavljanje hrvatske literature odvijati s Držićem kao glavnom temom. Nažalost o njemu nema ni riječi.

Promatrajući zbivanja u hrvatskoj kulturnoj sceni sa strane, a imajući o njoj ipak nekog pojma (barem si to tako utvaram) mogu se primijetiti neke zajedničke, učestale pojave. Stvari se predstavljaju s velikom pompom, a onda sve to padne u zaborav a da se nitko ne upita kakav je rezultat polučen. Ministarstvo financira prijevode, net-

ko to prevede, negdje se to lijepo svečano predstavi i onda se to ne pojavi na "tržištu" zemlje za koju je to namijenjeno. Stvar je vrlo jednostavna: relativno je lako (i ne tako skupo) prevesti knjigu, ali distribuirati je u nekom drugom prostoru puno je teže.

Ja bih osobno bio vrlo sretan kada bi netko mogao moja iskustva pobiti i dati mi primjere koji pobijaju ovo što sam napisao. Moram reći da nitko ne bi bio sretniji od mene da je to tako.

Mogu bez pretjerivanja reći da Držić u mojemu životu igra jednu od najvažnijih uloga. Predstave koje vrlo žive imam u svojemu pamćenju su upravo dvije predstave Marina Držića, *Dundo Maroje* i *Skup*, koje sam još kao gimnazijalac 60-ih godina prošloga stoljeća (upravo predstavu čiji sam program s tekstom našao u Austrijskoj nacionalnoj knjižnici) gledao na Dubrovačkim ljetnim igrama. Rijetko mi se koja predstava tako urezala u pamćenje kao te dvije predstave u režiji mogega kasnijeg profesora Koste Spaića. Nevjerojatno su mi jasne scene i svaki put kada dođem u Dubrovnik na Gundulićevu poljanu mogao bih po sjećanju rekonstruirati sve što se događalo – ne na sceni, nego u Dubrovniku/Rimu. Lica i zbivanja Držićevih komada stapala su se realnim svijetom u jedan još realniji, svijet kazališnog zbivanja. O Izetu Hajdarhodžiću, o Miši Martinoviću i ostalima neću ni govoriti, još ih sada čujem. O "Izetovu Skupu" je već toliko rekao pa mislim da je neumjesno to ponavljati. Sjećam se i izvanredne studentske predstave *Novela od Stance* u kojoj je briljirao Mladen Budiščak. Mislim da ju je režirao Tomislav Durbešić. Kasnije sam dva puta asistirao Kosti Spaiću u njegovim (i Izetovim) "Skupovima" u "Gavelli" i na Ljetnim igrama u Dubrovniku 1986. Sam sam u Osječkoj narodnom kazalištu radio jedan kolaž iz Držićevih tekstova.

Nezaboravni su susreti dubrovačkih stanovnika s njihovim glumcima i predstavama. Svaku generalnu probu (a i predstave) pratili su Dubrovčani s uživiljanjem za koje se ne sjećam da sam ga ikada više vidio. Znali su sve replike napamet i ako bi se slučajno neki glumac zabunio, oni su ga odmah ispravljali. Grad je živio s Držićem i svojim glumcima. Oni su se u njima prepoznavali i reagirali na scenska zbivanja kao da su to bila stvarna zbivanja realnog života. Danas mi se čini da su to i bila.

Ja sam uvijek uživao u Držićevu jeziku. Za mene je Negromantov tekst jedan od najljepših tekstova kazališne literature. Volio sam slušati razne govore Držićevih likova kojima je davao, svakome svoj, karakterističan govor.

Sam zvuk imena Negromant ili Njarnjasi ili riječi "nenavidos", "nazbilj", "barbačepa od drva"... izazivaju kod mene veliki užitek.

Prije nekog vremena sam čitao nakon jedne predstave Držića u Zagrebu, da se kod gledalaca postavilo pitanje razumijevanja Držićeva jezika. Pitalo se jesu li možda glumci krivi ili sam Držić čiji je "jezik" danas teško razumljiv. Ne ulazeći u diskusije na što su komentatori mislili, mogu reći da sama ideja nerazumljivosti Držićeva jezika izaziva zbunjenost. Kako je moguće da su nama nerazumljivi autori kod kojih najveća vrijednost leži upravo u njihovom predivnom jeziku? Pada mi na pamet i vijest koju sam prije nekog vremena pročitao (pisalo se kao o velikom dometu) da su *Balade Petrice Kerempuha* prevedene na štokavsko narječje?! Hrvatski je jedan od rijetkih jezika koji ima veliko bogatstvo svojih dijalekata i koje bi trebalo njegovati, a ne ih svjesno proglašavati nerazumljivim i prevoditi ih na standardni jezik. Malo muke oko razumijevanja neće nikome naškoditi.

Zašto sve ovo pišem, a tekst bi zapravo trebao biti izvještaj o Držiću u Austriji? Iz vrlo jednostavnog razloga. Mislim da je, nažalost, Držić u nas, a tako i izvan Hrvatske, izgubio (ako ostavimo po strani izjašnjavanje povodom jubileja) onu snagu (kazališnu) koju je imao. Možda je jezik u današnjem kazalištu izgubio onu ulogu koju je nesumnjivo nekada imao. Možda se kazalište okreće drugim sredstvima izražavanja, nekim drugim atrakcijama za koje Držić više u svojem jezičnom obliku danas više nije ono nadahnuće koje je sigurno za već navedene kazališne stvaraoce bio – jedna blasfemična misao?

I sam hrvatski pravopisni program na mojem računala označava Držića i sve izvedenice njegova prezimena kao pogrešku. Petricu Kerempuha i Gundulića također.

Umjesto raznih "teorija zavjera" možda bi se trebalo upitati što je Držić danas u svojem gradu Dubrovniku. Možda je još točnije pitanje što je danas grad Dubrovnik? U vrijeme njegovih slavni predstava Držića Dubrovnik je bio grad njegovih stalnih stanovnika koji su u njemu radili i živjeli. Bilo je samo nekoliko ugostiteljskih lokala u koje su zalazili njegovi građani. Danas je Dubrovnik grad s nebrojenim ugostiteljskim lokalima, prepun turista i trgovina. Nekada smo nakon neprospavane noći bili rani svjedoci trčanja Župki i Konavoki od vrata od Ploča pa do plaća. Trčale su žene kako bi osigurale bolja mjesta za prodavanje svojih proizvoda s okolnih polja. Trčale su u svojim nošnjama koje su doista nosile kao svoju svakodnev-

nu opravu, a ne kao kostimirane prodavačice za turiste. Držić se igrao prvenstveno za njegove građane, a tek onda za pridošlice i turiste. U tom je svijetu Držić bio doslovno "prirodan" dio tog društva i u tom je svijetu Držić imao što reći. Njegova lica su za ondašnjega gledatelja imala visok stupanj prepoznatljivosti i poistovjećivanja. Držićevi komedije su komedije karaktera i on je već od antike poznatim karakterima davao svojim jezikom njihovu lokalnu prepoznatljivost i važnost. Što je danas jedan škrtac ili jedan Stanac? Koji bogati otac odlazi tražiti svojeg razuzdanog sina da bi ga odveo na "pravi put" i može li netko reći koji je to "pravi put"? Tko se danas (pa i u kazalištu) bavi karakterima?

Morali bismo si priznati da osim prilično neredovitih kazališnih pokušaja oko Držića i ove naveliko najavljene Držićeve godine ima još samo nekoliko (moglo bi se reći "originala") koji se kao i ja u ovom tekstu sjećaju svojih ushićenja Držićem i njegovim svijetom. Međutim, za svjet-sko oduševljenje Držićem potrebno je mnogo više od našeg divljenja. Potrebno je da mi sami budemo uvjereni da Držić danas ima (ne samo u kazalištu) mnogo reći. Bez toga Držić nema nikakve šanse u svjetskim razmjerima, barem ne u Austriji.

Želio sam u ovom tekstu dati prostor nekome tko nije opterećen Držićem kao što sam to ja. Čini mi se da je Matija Serdar idealna osoba za to. Rođen je u Zagrebu i s četiri godine došao je u Austriju, gdje je išao u vrtić i gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Sada studira na fakultetu koji se zove "Theater, Film- und Meidenwissenschaft". To je nešto što u sebi uključuje i ono što bi kod nas odgovaralo pojmu teatrologije.

Matija je iz obitelji koja je usko povezana s kazalištem, a i baka mu je iz Dubrovnika, u kojem je sve dnevno provodio cijela ljeta. Držić mu tako nije nepoznat, iako u svome austrijskom školovanju nije imao prilike nikada o njemu čuti.

Zamolio sam ga da na svojem fakultetu i među svojim kolegama istraži sve što može saznati o Držiću.

Evo njegova iskustva s Držićem u Beču:

### Marin Držić u carskoj palači

Potragu za Marinom Držićem u Beču najlogičnije je započeti na Institutu za kazališnu, filmsku i medijsku znanost (Theater-, Film- und Medienwissenschaft) koji ima

sjedište u carskoj palači "Hofburg" u samom središtu grada i na kojem ja studiram već četiri semestra. Taj studij bavi se znanstvenim istraživanjima ("Wissenschaft") u širokom rasponu tih međusobno povezanih područja. Velika prednost tog instituta je skoro potpuni slobodan izbor predmeta koji pruža osnovna znanja svih ovih disciplina. Ipak je poželjna specijalizacija na konkretno polje interesa i ovakvim slobodnim izborom predmeta koncentriranje na pojedino polje interesa jednostavno je i lako izvedivo.

Moj današnji zadatak je doznati nešto o recepciji Marina Držića u Beču.

U tajništvu fakulteta, u kojem još nitko nije čuo tako teško i jedva izgovorljivo ime kao što je Držić, preporučili su mi da se obratim profesoru Dr. Wolfgangu Greiseneggeru. Dr. Greisenegger je bivši dekan moga instituta i bivši rektor bečkoga sveučilišta i između ostalog područje njegova djelovanja je i povijest kazališta od srednjeg vijeka pa do danas. Povodom njegova 70. rođendana predsjednik Austrije dr. Heinz Fischer uputio mu je čestitke u kojima je naglasio njegov veliki doprinos kazališnoj znanosti ("Theaterwissenschaft").

Dr. Greisenegger pristaje odmah na razgovor o Držiću bez uvodnih priprema i odlaganja. Odmah je spomenuo (dobro izgovorivši hrvatski) *Dunda Maroja*. Svrstao je Držić u Dalmaciju i kratko opisao prostor i vremensko razdoblje u kojem je Marin Držić živio. Brzo je shvatio poentu moje želje za razgovorom i rekao da Marin Držić nažalost nije ni na jedan način prisutan na njegovom institutu za kazališnu znanost. Kao jedan od najvećih stručnjaka za povijest kazališta u Austriji, dr. Greisenegger pokušao je ukazati na cijeli niz problema koji stoje između instituta i Držića. Jezik je očigledno prvi i najveći problem. Dr. Greisenegger se ne sjeća da je čuo nešto o nekom suvremenom prijevodu Držićevih dijela. U općoj literaturi, smatra profesor Greisenegger, ni na njemačkom ni na engleskom jeziku Držić nije našao svoje čvrsto mjesto. Kada se radi o hrvatskom kazalištu, onda se kao nezaobilazni pojam na institutu nalazi prof. Nikola Batušić, koji je prije desetak godina na institutu održao nekoliko predavanja, ali kako se radi o godini Marina Držića, on nažalost mora reći da je Držić znanstveno prisutan samo kao sastavni opći dio u povijesti kazališta. Prof. Greisenegger je svjestan da neke pojave s vremenom padaju u zaborav ali ovakvi "umjetni" jubileji, kao što je to ova petstota godišnjica Držićeva rođenja, ipak bi se trebali iskoristiti na preispitivanje poje-

dinih pojava i autora. U konkretnom slučaju valjalo bi stvoriti literaturu na njemačkom ili engleskom jeziku koja bi mogla približiti Držića i na institutu u Beču i šire. Na kraju razgovora dr. Greisenegger mi je preporučio profesora istog instituta dr. Stefana Hulfelda, koji se između ostalog bavi intenzivnim proučavanjem talijanskoga renesansnog kazališta.

Dr. Stefan Hulfeld je čuo za Marina Držića. Ne može ga odmah svrstati u neko područje, ali kada sam natuknuo Sienu, sjetio se nekih pojedinosti. Dr. Hulfeld je Švicarac i odmah kao prvi razlog zanemarenosti Marina Držića na njemačkom govornom području navodi nedostatke prijeвода i opće literature o njemu. On trenutano u suradnji s vrhunskim znanstvenicima iz tog područja sudjeluje u projektu kojemu je tema "komedija u Europi". Držić je pojava koja od znanstvenika zahtijeva veliku specijalizaciju u jednoj već samoj za sebe posebnoj oblasti.

Dr. Hulfeld me je uputio na radove teatrologa dr. Waltera Puchnera koji trenutano predaje na Sveučilištu u Ateni. On se bavi kazalištem na jugoistočnom i mediteranskom području. Oslanjajući se na radove Waltera Puchnera, dr. Hulfeld drži da je kulturološka razmjena između (novih) zemalja Europe, poslije faze kulturološke izolacije, neminovna pojava i on se nada da će tako i Držić u dglodno vrijeme ući u taj krug poznatih autora. Nekada je čak i diplomski rad studenta dovoljan za približavanje jedne teme kao što je to Marin Držić. Ovakve prigode kao što su razni jubileji (petstogodišnjica rođenja) mogu biti izvrstan povod za takvo djelovanje.

Mislim da ovom kratkom i preciznom Matijinom tekstu ne treba nikakav dodatni komentar.

Da ponovim, iz Matijina i mojeg iskustva slijedi:

Ispostavlja se da je razmatranje položaja Držića (i ne samo Držića) u svijetu zapravo bavljenje njegovom ulogom u današnjem hrvatskom društvu, dakle kod kuće. Dok se kod nas ponovno ne budu igrale nezaboravne predstave (nije dovoljno samo da su dobre ili prosječne), ne može se očekivati ni Držićev bolji prijam izvan granica Hrvatske.

Da načelan interes za Držića postoji, u to smo se i Matija i ja mogli uvjeriti tijekom istraživanja za ovaj tekst. Kao što ni Držićevo bečko putovanje nije ostavilo nikakva traga na njegov književni rad, kao što to lijepo piše Rešetar, tako je i Držić, nažalost, ostavio vrlo malo tragova u Beču.

PREMIJERE

RAZGOVORI

PROTUKRITIKA

MEĐUNARODNA

SCENA

FESTIVALI

TEMAT

PRODUKCIJA

ISTRAŽIVANJE

TEORIJA

SJEĆANJA

NOVE

KNJIGE

DRAME